

Szent-László tárnicsa (*Gentiana cruciata*), a piros barátszegfü (*Dianthus pontederæae*), s az erdei szellőrózsa szép fehér virágai ékeskednek (*Ranunculus nemorosa*).

A sziklás helyeken sok varjúháj (*Sedum-félék*), kövirózsák, kőrontók (*Saxifraga-félék*), apróliliom, Szenterszébet virága (*Helianthemum nummularium*), árvaleányhaj (*Stipa Joannis*) él. A Peskő, Nagykeselyű, Turul-hegy sziklái közt az ózsaláta (*Smyrnum perfoliatum*). Az árnyas sziklákon él az égszínkék virágú békaszem (*Omphalodes scorpioides*). A Gerecse sziklái közt él egy fehérvirágú törpecserje: a bajmóca (*Spirea oblongifolia*).

Gyönyörű a kilátás az egész környéket uraló Gerecse csúcsáról. Sajnos, e szép látkép egy része itt is az idegenektől megszállott részekre esik... Ha erre, az északi, északnyugati lösszel borított lejtőkre ereszkedünk le, különösebb, újabb növényeket nem találunk. Néhol ragyogó piros palástot terít a rétekre a pipacsok hada, máshol a len égszínkéje gyönyörködte nagy színfoltjaival, vagy a papírvirág kisebb-nagyobb serege festi meg lilájával a szürkére égett tar foltokat. Lejjebb a dombok alján nagyobb szőlőtelepeket látunk, ezek termik a híres neszmélyi, melegesi borokat.

Nem tartozik szorosan a Gerecse növényzetéhez, de itt érdemel megemlítést a Tatától északra, az Átalér túlsó oldalán levő Fényes források nedves rétjeinek érdekes növényvilága.

Gerecsei túraprogramunkba necsak a csúcsokat, a Nagygerecsét, Peskőt iktassuk be, de ha lehet, ne kerüljük el a szép völgyeket sem. Akad ilyen itt több is. A nyugati oldalon az Agostyánra vezető *Százvölgy*, a Nagydobó-hegy, s a Látóhegy között, — vagy a Tardosról észak felé Süttőnek, a Duna felé ereszkedő gyönyörű *Malompatak völgye* ilyen, — vagy a Nagygerecséről észak felé a Cigánybükön át a Gercsepatak völgyében Bicolpuszta felé ha tartunk, szebbnél-szebb tájakon kell keresztül haladnunk. Szemünk nyitva tartva a fentemlített növények közül is sokat fellelhetünk a tájat járva.

Idevonatkozó irodalom: Dr. Jávorka Sándor: Flora Hungarica. — Dr. Rédl Rezső: Adatok a Gerecse flórájához. — Dr. Feichtinger Sándor: Esztergom vármegye helyrajza. — Földváry Miksa: Észak-Dunántúl természeti emlékei.

A Gerecse barlangjai.

Irta: Dr. Vigh Gyula.

A Gerecse területén a földtörténeti idők alatt a tengerek és szárazföldek ismételtén váltogatták egymást. A kiemelkedésekkel és süllyedésekkel kapcsolatban a hegység erősen összetöredezett, a szárazföldi időszakok alatt pedig a dolomit és főleg mészkőből álló hegyei elkarstosodtak.

A nagy hasadékok, nagy törések mentén a víz oldó hatására nagy és mély zsmobolszerű karsttüregek keletkeztek.

A fiatal harmadkor csapadékdúr végső szakában folytatódott a hegység elkarstosodása és a barlangképződés. Ekkor keletkezett a Gerecsehegység barlangjainak legnagyobb része. A jégkorszakban nagyrésztük már teljesen kialakult, hiszen az ősembernek és a jégkorszaki állatoknak már lakóhelyül szolgáltak és jórésztük a jégkorszak alatt már föl is töltődött az emberi és állati leleteket megőrző barlangi agyagokkal. Talán inkább csak a ponorbarlangok és víznyelők képződése fiatalabb és volna a jégkorszakba helyezhető. Ezek a jelenkor utolsó századaiban töltődnek föl a beléjük mosott agyaggal, faágakkal és kötőrmelékekkel, ami által igen sok szép karstobjektum vész el úgy a tudomány, mint a barlangkutató turista elől.

A Gerecseben a karstosodás eredményeként a tetőkön, illetve völgytalpakon fekvő dolinákat, zsmoboly- és ponorbarlangokat és nagyjában vízszintes hiterjedésű, a hegyoldalban nyíló száraz barlangokat találunk. Dolina (töbör) és ponor (víznyelő) viszonylag kevés van. A térképen — sajnos — egyet sem jelölnek. Főleg a Gerecse nyugati rögvonulatában, a Szenáshegy—Öregkovács—Halyagos-csoportban találhatók. A Szenáshegy 541 m nyiladékan van kettő, a vértesszőlősi Bükkvölgyben a lóter fölött és a Kappanbükkre vezető határút mentén 400 méter t. sz. f. magasságban pedig 4 töbör.² A Vaskapu völgyében van az „aranylyuk” ponorbarlang

járatrendszere 4 víznyelővel és 3 dolinával, töbörrel. Kürtöszzerű szűk bejárata 376 m. t. sz. f. magasságban a legkeletibb észak-déli nyíladék és út keresztezésénél a ponor alján van. Ot-hatméteres vízszintes alacsony folyosó után 1930-ban már csak egy 5 és 10 m-es kürtő volt hágcsóval járható, a többi a behordott agyagok kö-törmeléi eltönte. Szájhagyomány szerint a régi háborúk alatt nagy kincseket rejtet-tek ide, innen a név is. E bái és szőlősi nyelőket *Fényes Elek*³ 1848-ban úgy említi, mint amelyek időszakos vízzel „a tatai forrásokat is táplálják”.

Az alábbiakban fekvésük szerint csoportosítva sorolom föl a Gerecse ismertebb barlangjait s jelentőségük szerint szölok azokról.

Nagysomlyói barlang. A neszmélyi Nagysomlyó északi lejtőjének dachsteini mészkő sziklafala alján 385 méter t. sz. f. magasságban² 1.80 m széles és magas bejárata délnyugatnak 17 méter hosszú, átlag 4 m. magas, keskeny fo-lyosóba vezet, majd alacsony szoros után 8 m. magas folyosóba folytatódik. Itt vak oldalágak és rókalyukak nyílnak. A végén, a boltozat közelében, kettéágazik. Egyik ága érdekes, erkélyszerű alakulatban, majd — ökölnyi lyukkal közlekedve — körtealakú üregben folytatódik. A másik ág csaknem 2 méteres bástyaszerű fal után metetelesen fölfelé tartó s az előbbi üreg fölélt elhaladó, sárga agyagot szállító hasadékbán végződik. A belső folyosó csaknem vízszintes boltozatán a nyomás alatt keringő víz sima felszínű kioldásai, lapos üstjei láthatók. A külső folyosó boltozatá-ból pedig 4 méterig felnyúló gótikus, hegyes kürtők sora nyílik. Alaprajzát a leg-újabb gerecsei turistatérkép is közli.³

Nagysomlyói kis barlang. Az előbbtől kissé nyugatra, szurdok-szerű délkelet-északnyugati sziklahasadékban nyílik. Körülbelül 16—20 m. hosszú, délnyugatnak tartó, kétbejárattal barlang. A két ág mintegy 8—10 m. után egyesül. A keletebbi ág 1.5 m. magas és 1—2 m. széles, alját agyag tölti ki, a végét is ez zárja el. A félkörös vízkioldások és simára oldott félköralakú boltozata azt bizo-nyítja, hogy régi, nyomás alatt volt karszvíz-járatával van dolgunk. Úgy ennek, mint az előbbi barlangnak gazdag rovar- és pillefaunája van.

Nagysomlyói árkádos barlang. Még nyugatabbra az előbbtől délkelet-északnyugati törések mentén kialakult 10—14 m. frontális hosszúságú, 3—4 m. mély, árkádos barlang 4 bejárattal, egy fölnyíló kürtővel és hátul több fülkével. A hegyperem mészkőpadjainak leszakadásai következtében pusztulóban van.

Ezen kívül egész sereg apró üreg, rókalyuk, törmelékkel részben elfödött bejáratú, ismeretlen nagyságú barlang van a sziklás oldalon, melyek a részletes átkutatást, feltárást várják.

Hosszúvontatói barlang. A dunaszentmiklósi Hosszúvontató 450 m. pontja irányában délről nyíló völgyben 400 m. t. sz. f. magasságban egy típusos, időszakos nyelő⁷ 7 méteres homlokfallal, mely több km²-es vízgyűjtőterület összes lefolyó csapadékvizét elnyeli. Ágakkal, törmelékkel szűkített nyílása most nem járható.

Tekehegyi barlang. A Süttő-tardosi pirosjelzésű út mellett a neszmélyi Tekehegy északi dachsteinmészkő sziklaiban van ez a Fényes Elek³ szerint két-nyílású barlang. Egyik szűk, mély kürtő; a másik rövid, kétölnyi szűk járat után kis tágulatba vezet, hol 9 méterre a bejáratról kis „kellemes italú forrás-tócská-”t említ. A lakosok „*Arany kút*”-nak hívják.

Tardosi Gorbalyuk. A Tardosi Gorbátető északi, meredek, sziklás lejtője középmagasságában — kb. 300 m. t. sz. f. — a zöldjelzésű Tardos-tatai út alatt a Malomvölgybe vezető ösvénytől kissé nyugatra. Legkönnyebben erről közelít-hető meg. Ferdén fekvő dachsteinmészkő réteglap mentén kialakult alacsony (1.5) 12 méter hosszú, keskeny (2—4 m) lyuk, keresztbenálló, repedés mentén kifejlődött 5 méter hosszú pitvarral, ezen két szűk bejárattal. Érdekes pille- és rovarvilága van.

Szelimlyuk. A bányaidai Kőhegy (Turulhegy) nyugati mészkő sziklafala-ban a Turultól mintegy 500 méterrel északra, kb. 130 m. relatív és 298 m. t. sz. f. magasságban a fennsík széle alatt nyílik, két km-re a bányaidai állomástól, piros-jelzésű út közelében. Hatalmas szádája és kisebb ablaka 45 m. hosszú és 12—14 m. széles külső és belső részre osztott kettős kupolaalakú csarnokba nyílik. Hátsó részéből 4 m. széles, 6 m. magas agyaggal kitöltött folyosó halad északkelet felé. Az első csarnok közepén beomlás útján keletkezett 7 m. átmérőjű kürtő nyílik a tetőre. Balról — *Déry* szerint⁵ — keskeny rókalyuk, jobbról szűk kürtőszzerű „kémény” nyílik. A barlang tulajdonképeni alakja a most folyó ásatások előhaladá-sával kapcsolatban bontakozik majd ki. Már *Fényes*³ és *Thirring* G.⁶ említik a barlangot a török időkbeli mondákkal kapcsolatban, *Déry* J.⁵ pedig vázlatos térképét

közli. Kessler H. 1934-i próbaásatása után Gaál I. dr.⁷ ásatásai ősrégészeti szempontból a legjelentősebb barlangjaink sorába iktatták a Szelimlyukat. A régibb és újabb kőkor, valamint a rézkorig terjedő idő emberrasszainak kő- és csonteszközei kerültek napfényre. Nevezetesen a barlangi medve szemfogaiból készült pengék és egy medvebocs koponyatetőn talált első magyarországi — kövel bekarcolt — egyszerű állatrész. Gazdag ősemelőfaunát ásott ki, amely a jégkorszak hideg és melegebb idegőszakaira utal. A Szelimlyuk körül Gaál I. dr. az üregek egész sorát említi.⁷

Esterházy kőfülke. A Szelimtől 40—50 lépésnyire 1 m hosszú és 7 m. széles kőfülke, látszólagos előcsarnoka egy nagyobb barlangnak. Keleti végében 1.5 m. hosszú kitöltött repedés valószínű folytatását jelzi. Egy pattintott kőeszközt és jégkori emlősmaradványokat ásott ki innen Gaál.

Denevér-barlang. A Szelimtől északra 800 méterre alacsony, szűk folyósóval kezdődő barlang sok denevérral. Folytatása kelet felé valószínű.

Turul-lyuk. Kis lyuk a Turulmadár alatt.

Ördöglyuk. „A Turultól keletdélkeletre mintegy 1500 lépésre a fennsík kis mélyedésében van.” Szűk nyílása — Gaál szerint — omlás eredménye. Bonyolultsága és mammutlelete miatt „mammutos útvesztő”-nek nevezte el. Munkásai 37 m mélyre hatoltak benne. Kessler Hubert is vizsgálta. Igen bonyolult járatrendszerű. Mammut és barlangi medve csontjai kerültek elő belőle. Feltárára vár. Valószínűség szerint azonos azzal a 310 méter magasságban fekvő bonyolult barlanggal, melynek alsó, szűk járatánál 1930-ban a Pannónia Turista Egyesület tagjaival a rossz levegő miatt továbbjutni nem tudtunk és amelyből Tasnádi Kubacska András dr. múzeumi ör gazdag jégkorszaki emlősfaunát — orszarvú, mammut, barlangi medve, farkas, oroszlán stb. — gyűjtött s „Lengyel barlang”-nak nevezett el. Csak kötéllal juthatunk a nyílása alatt fekvő s attól egy leomlott kőlappal elválasztott széles kürtő aljába.

Vöröshegyi barlang. Az alsógallai Vöröshegy nyugati lejtőjén, a piros—zöldjelzésű út közelében — Gaál I.⁷ szerint — az előbbihez hasonlóan bonyolult barlang nyílik. Feltárára vár.

Peskői-barlang. A Peskő keleti sziklás falának északnyugat-délkeleti szakaszán van, szemben a Peskőalji menedékházzal, 320—330 m tszf. magasságban, cca 60 m-rel a gerinc laposa alatt. A tetőről, észak felől közelíthető meg. Délnek néző, 4 m magas, 2 m széles, háromszög alakú nyílása hátrafelé egyre keskenyedő és alacsonyodó 8 m hosszú barlangba vezet, mely hátul kötörmelékes agyaggal kitöltött ferde kürtőben folytatódik.

A Peskő északi folytatásába eső Fábiánkő, Feketekő (Pöröshegy) keleti sziklás falát karsztos hasadékok szabdalják, amelyek sokszor üregek is. További lehetőségek barlangok előfordulására. A Halyagos keleti szikláiban a Tardos-héregi „Posta-ösvény”-től északra sok apró fülke és rókalyuk van; egyikük 1.5 méter széles bejáratral 3 méter mély, 0.70 m magas háromszögletű fülke. — A Héregtől északra fekvő Kajmát keleti sziklás falában a Kisgerecsére vezető kék jelzésű út fölött igen sok — köztük 4—5 méter hosszú, 2 méter magas — hasadék és réteglap mellett kialakult üreg, fülke rókalyuk van.

A Pisznice-barlang. A Nagypisznicehegy déli lejtőjén, a nagy kőfejtők hányóinak végénél, a vastag dachsteinmészköpadok legalsóbbikán, 458 m tszf. nyílik a Gerecsehegység eddig ismert legnagyobb barlangja. A márványfejtőkől a hányón keresztül, a tetőről és a határnyiladéktól ösvény vezet hozzá. Félkör alakú boltozatú nyílását lefelé mesterségesen bővítették és belsejében is több helyen robbantással tették könnyebben járhatóvá, amikor a 70-es években a guanót kitermelték. — Iránya északkeleti, a rétegek hajlását követve, befelé gyengén lejt. Folyósói 4 egymás fölött fekvő szintben helyezkednek el. A harmadik szintben a réteglapok ferde síkjában, egymással párhuzamosan haladnak és részben árkádosan öszenyílnak. A főfolyósó keskeny hasadéokban folytatódik, a mellékfolyósók gömbölyű üstökre tagolt magas kupolákban végződnek, melyek alja többnyire eltömődött tölcéses vápa, lefolyó csatornával. A mennyezetet és oldalakat kisebb-nagyobb üstök egybeolvadt sorozata alkotja. Típusa a nyomás alatt lévő örvénylő víz oldó és kimosó munkájának. A főfolyósó járható hossza 110 m, a járható szakaszok összhossza 240 m. A folyósók átlagos magassága 2.5 m, a beljük mélyedő kupoláké 8 méter. Talpszélességük 0.5—6 m. — Három folyósója eltömődött, még feltárára vár. Denevérek ezreinek guanója a nedves oldalakat folyósó guanópeppel vonja be; legyek nyúveinek milliói élnek benne. Állatvilága változatosnak

igérkezik. *Fényes E*-n kívül *Hofmann K.*, *Liffa A.*, *Staff H.* stb. említik e barlangot. — A barlang fölötti márványfejtőkben, a júramészkőben számtalan rókalyuk, kürtő, sőt fülke is van. A Nagypisznice északi oldalán, a Kosztics-féle nagy dachstein-mészkőfejtő nyugati végében kövejtéssel feltárt, nagyobb méretű kürtő van, melyet azonban kötőművellettel betömtek. Délkeletre a Kosztics-féle vörös júra mészkőfejtőben 6 méter mély kürtő, alját törmelékcsapadék árja el.

Eménkesi zsomboly. A piszkei határban a két Eménkes közti nyereg-ből levezető Ördögárokban, az azt keresztező út alatt víznyelő van, mely kötéllal mélyebbre járható volna. Talán erre vonatkozik *Fényes E* írása: „az Eménkes erdőben egy veremforma, mintegy 6 öl mély üreg látható.”

Sárkányluki zsomboly. A Nagyberzsekhegy melletti Sárkányluki kövejtő udvarán régi barlang, részben eltömött tág kürtője.⁸ *Willerding József* cementgyári tisztviselő szerint alsó kijáratát a hányóval betemették. Ugyancsak a falban kisebb-nagyobb üregek, falain sárga barit- és kalcitkristályok kérgével, amelyek a régebben itt feltört hőforrásokból rakódtak le.

Büdösluk. A legújabb „Gerecse és Gete” turistatérkép⁴ szerint a bajóti Kőkenyeshegy keleti lejtőjén, kocsiút közelében 240 m tszf. magasságban.

Bajnai Öreglyuk. *Kadic O.* szerint⁹ a bajnai (Esztergom vm.) Örhegy északi oldalán lejtőjén sziklafal alatt 222 m tszf. magasságban tág nyílású alacsony üreg, külső és belső teremmel, több köfűlkével és melléküreggel. *Hillebrand J.* próbá-
⁸ *ásatása* csak történelemelőtti emléksíntokat és cseréptöredékeket talált.

Az ősemléktani szempontból igen fontos bajóti-Öregkő dachsteinmészkőben lévő barlangcsoportját *Bekey Imre Gábor*¹⁰ ismertette 1913-ban.

Jankovich-barlang. A bajóti-Öregkő keleti sziklás lejtőjén kb. 330 m magasságban, 80 m-rel a Kőalja völgy fölött és 20 m-rel a tető alatt, 10 m széles és magas szádával északra nyílik. A piros jelzésű út vezet fel hozzá. A — 8 m széles kürtővel a hegytetőre is fölnyílik — barlang 35 m hosszú, északi irányú külső részéből és 15,5 m hosszú délkeletnek húzódó belső folyosóból és kupolából, mélyebb szintben fekvő további folyosóból, üregből áll, melyeket a felső résszel kürtő köt össze. 1918-ban *Kadic O.* felmérte, de térképét nem közölte.⁹ *Hillebrand J.* 1913-tól többször megismételt ásatásai¹¹ az ősemlék solutréi és magdaléni kultúrájának sok ritka maradványát (magdaléni csonttűt, csontláncsahegyet, rénszarvas-csontból készült fűtyűlőt, faragványdíszítéses csontpálcát), azonkívül gazdag ősemlős- és madárfaunát¹² hoztak felszínre s egyik legjelentősebb ősrégészeti és őslénytani lelőhelyé avatták.

Baits György barlang. A Jankovich-barlang alatt 3 m-rel az előtér törmelékének leásása alkalmával 1925-ben *Hillebrand J.* tárta föl¹³ és ásatott is benne.¹³ A Jankovich-barlanggal kürtő révén összefüggő folyosót csaknem teljesen kitöltő jégkorszaki és jelenkori rétegek faunáját *Gaal I.* írta le.¹⁴

Kiskőoldal barlang. Bajóttól kelet felé 1,5 km-re, a Kiskőoldal dachsteinmészkőben 35 m relatív magasságban. 11 m hosszú, 4 m széles járata szikla-terraszon északi oldalra nyílik. 1927-ben *Baits Gy.* talált rá. *Hillebrand* 1927-ben¹⁵ ebből is a solutréi és magdaléni ősemlék kőszekőit és gazdag ősemlős-faunát ásatott ki.

Szalay Ákos fülke. (Öregkő üreg) *Bekey Imre Gábor*¹⁰ a Jankovich-barlangtól északra néhány lépésre, szűknyílású, 6 m hosszú, vízszintes aljú, embermagasságú üreget említ, mely valószínűleg azonos a *Hillebrand* által *Szalay Á.* f-nek nevezettél.

Öregkői I. zsomboly. Az Öregkő gerincének nyerges hajlata alatt, a meredek keleti lejtőn 1,5 m széles, 2 m magas nyílású zsomboly. *Bekey I. G.* szerint¹⁰ a 10 m-ig 45° alatt lejtő kemény hirtelen töréssel 40 m-nél mélyebb függélyes kürtőben folytatódik. *Baits Gy.* főjegyző a sziklára meszelt római I-el jelölt meg. Ebből *Jordán K.*¹⁰ rossz levegőt említ, tudomásom szerint azonban a B. E. T. E. tagjai bejárták. E zsomboly valószínűleg azonos azzal, amelyet az 1927. évi barlangkongresszus alkalmával megtekintettek. Ebben egy üreg falát szép sárga, táblás baritkristályok borítják, a zsomboly falát pedig helyenkint gipszkárpit fűdi.

Öregkői II. zsomboly. *Bekey I. G.* szerint¹⁰ az Öregkő északi lejtőjének lábánál, közel a völgy fölött van egy kisebb, el nem ágazó, eliszaposodott-aljú zsomboly.

Mogyorósbányai Kőhegyi barlang. 1936 nyarán kövejtéssel feltárt hálózatos barlang szűk, függőleges hasadékok mentén. *Kováts F.* vezetésével

az *Elektromos Turisták* mintegy 100 m hosszban kutatták át.¹⁶ Dorogról az országos kék jelzésen 3 ó., Tátrol a mogyorósbányai úton 1 ó.

Mint minden mészkőhegységben, úgy a Gerecse rögeinek sziklás lejtőin is bizonyára van a felsoroltakon kívül még több üreg és barlang. Rájuk vonatkozó adatokat a kataszter kiegészítése végett köszönettel vennénk.

Irodalom: ¹ Vigh Gy.: Adatok a Dunántúli Középhegység felsőtriász kori képződményeinek ismeretéhez. Bányászati és Koh. Lapok 1933. 13—14. sz. Vigh.: Földt. Jegyz. a Gerecse hgs-ből. Földt. Int. 1920—23. évi jel. Vigh: Adatok a Gerecse hgs Ny-i részének földt. inm.-hez. Földt. Int. 1925—28. évi jel. Vigh: Führer i. d. Gerecse Gbg. nach Lábatlan u. Piszke. Führer z. d. Studienreisen d. Paläont. Gesellsch. b. Gelegenh. d. Paläont. — tages i. Bpest. 1928. (Itt további irodalom.) ² Vigh—H. Cramer—H. Kolb: Beobachtungen im Gerecse Gbg. Mitteilg. u. Höhlen- u. Karstforsch. Zeitsch. d. Hauptverb. D. Höhlenforsch. Jhg. 1931. — ³ Fényes E.: A Magy. Birod. stat. geogr. és tört. tek.-ben. I. köt. Komárom vm. 1848. — ⁴ Kirándulók térképe 11. sz. Gerecse és Gete. All. Térk. Int. — ⁵ Déry József: Kirándulás a Szelimlyukhoz, a Turulmadárhoz és a Peskőre. Turisták Lapja 1901. — ⁶ Thirring Gusztáv: Bpest. körny. kalauza. 1900. 292 o. — ⁷ Gaál I. dr.: A Gerecse hgs. egyik legérdekesebb barlangsoportja. A Földgömb. V. 1934. 9. Gaál: A Szelim bg. ásásának újabb eredményei. U. o. 1936. 68. k. — ⁸ Vigh Gy.: A piszkei Sárkánylúki kőfejtő egykori barlangjai. Barlangkutatás 1922—25. évi. — ⁹ Kadóc O.: Jelentés az 1917—19. években végzett barlangkutatásairól. Bgkutatás VII. p. 17. 1919. — ¹⁰ Bekey Imre Gábor: A bajóti-Öregkő barlangjai Esztergom megyében. Bgkutatás I. p. 122—125. 1913. — ¹¹ Hillebrand J.: Diluviális ősemlék nyomai a bajóti-Öregkő nagybarlangjában. Bgkutatás I. p. 126. 1913. Hillebrand J. a bajóti Jankovich-barlangban 1914. és 1915. években végzett kutatások eredményei. Bgkutatás III. p. 129—141. 1915. U. az: Az 1916. évi barlangkutatásainak eredményei. Bgkutatás V. p. 98—108. — ¹² Hillebrand J.: Magyarország őskora. Archaeologia Hungarica XVII. p. 17—19. 1935. — ¹³ Kormos T. és Lambrecht K.: a bajóti-Öregkő nagy barlangjának faunája. Bgkutatás II. p. 77—80. 1918. — ¹⁴ Hillebrand J.: Über neuere Funde a. d. ungarl. Paläolithikum. Die Eiszeit. III. Bd. Leipzig 1926. — ¹⁵ Gaál I.: Diluviális emlésmaradványok Bajót eddig ismeretlen barlangjából. Aales Mus. Nat. Hug. XXVI. 1929. — ¹⁶ Hillebrand J.: Eine neue Höhlenwohnung d. ungarl. Eiszeit. Die Eiszeit. 1927. IV. p. 95—96. — ¹⁷ Magyar Turista Élet IV. 17. sz. 1936.

A Gerecse mint turistaterület.

Irta: Kováts Ferenc.

Egy pillantás a térképre és láthatjuk, hogy a Gerecse az igen kulturált és ősrégi turista fészkekkel telerakott *Pilis* és az újabban egyre nagyobb népszerűségnek örvendő *Vértés* között fekszik. Mégis úgy látszik, hogy a turistaság mostoha gyermekeként kezeli.

A Gerecse és Gete turistatérképe csak a közelmúltban jelent meg, kalauza pedig mintegy évtizede vár kiadásra. A kalauzok életében ez olyan hosszú idő, hogy a kiadásra régen előkészített kézirat már szinte megjelenése előtt elavult. A *Turisták Lapja* mai száma a természetjárók figyelmét kívánja erre a kedves vidékre felhívni és egyúttal nagy vonásokban ismertetőt óhajt adni a túralehetőségekről. A Gerecse lankás hegyoldalai, keletre vagy délre hirtelen letörő sziklás ormai igen sok szép kilátást nyújtó ponttal vonják magukra a figyelmet. Barlangjainak se szeri, se száma. Közlekedése ma ugyan még nehézkes, de nagyobb forgalom esetén könnyen megjavítható. Igaz ugyan, hogy sok a turisták elől elzárt „tilos terület”, de ezt a tényt a hegyvidék rendkívül gazdag vadállománya részben magyarázza. A fegyelmetlen társaságok távoltageásával, megfelelő tapintatos eljárással itt is lehetne eredményeket elérni. A Vértésben is ilyen volt valamikor a helyzet. Ma már a minden tekintetben kifogástalan, komoly turistaalkulatoknak az átvonulási engedélyt megadják a Gerecsében és Vértésben egyaránt. Azok, akik azelőtt féltő gonddal vigyáztak vadállományukra és ezért tiltották meg az erdőben való járást, most már rájöttek arra, hogy a turista nem ellensége az erdei vadnak. Az illetékesek azt is belátták, hogy a turistaság fontos tényező, mert céltudatos munkával az erdők körül lévő lakosság életszínvonalát emeli és így közvetve az erdőkkel kapcsolatban is hasznos munkát végez. Nemzeti szempontból való értékelése a turistaság munkájának annyira közismert, hogy ezzel nem is kell külön foglalkoznunk. Természetesen a turista-munkaterületen is érvényesek az élet törvényei: nagyobb eredményt csak kellő időben, a körülményeknek legjobban megfelelők érhetnek el.

Valamikor a *Pannonia Turista Egyesület* foglalkozott a Gerecse turista feltárással. Ezt a Pannoniát, mint egyik kiváló barlangkutató egyesületünk, a Gerecse számos barlangja miatt kezdeményezte. Azonban annakidején olyan nehézségek merültek fel, amelyekkel az egyébként igen nagy munkabírású, de mégis kis egyesü-